

Laksens betydning for folket i Alta

Når jeg skal snakke om altalaksens betydning for folket i Alta, så vil jeg gjøre det ved å forsøke å fokusere på hvilken betydning altalaksen og dermed altaelva har for lokalbefolkningas sosiale liv og kulturelle identitet.

Jeg gjør også oppmerksom på at når jeg bruker begrepet lokalbefolkninga i Alta, så tar jeg høyde for at begrepet ikke viser til ei ensarta folkegruppe, men til ei mangfoldig sammensetning av mennesker med ulik historisk bakgrunn og ulikt referansegrunnlag. Vi har litt ulike dialekter og interesser, men vi har likevel det til felles at vi bor i altadistriktet og altaelva renner mellom oss. Det innebærer også at ikke alle i Alta er like opptatt av altaelva. Samla sett så er det rimelig å hevde at lokalbefolkninga er differensiert men vi har samtidig en del som er felles – vi har med andre ord en sammensatt identitet – både kollektivt og individuelt sett!

Sosiologer kaller nåtida for senmoderniteten – og hevder den preges hurtige endringer, av oppløsning fra tradisjoner og stabile samfunnsstrukturer – som fører mange mennesker i dag inn i en tilstand av meningsløshet – og manglende forankring. Den engelske sosiologen Anthony Giddens hevder at identitetsdanning i senmoderniteten er en form for selvidentitet som går ut på at enkeltmennesket selv – mer eller mindre bevisst – strever med å skape sammenheng og mening i livene våre som vi er bekvem med – som plasserer oss i tid og rom – eller historisk og geografisk.

Med dette utgangspunktet blir spørsmålet – hva har altaelva og laksen å by på – som kan være med på å skape mening og sammenheng i livene våre?

Jo – for det første: Altaelva byr på storvokst laks!

Laksestammen i altaelva er verdenskjent for å være storvokst. Gjennomsnittlaksen i altaelva er på nærmere 10 kg - som er ganske unikt i landssammenheng. Og når snittvekta på landsbasis er stor – innebærer det at altaelva er blant de elvene i verden som produserer størst atlantehavslaks – som er den mest attraktive laksen på verdensbasis – fordi den ikke er noen dusinvare – fordi den er relativt vanskelig å fange – og relativt vanskelig å komme i posisjon til å fange. Det er i det hele tatt et voldsomt underskudd på tilgjengelighet til å fange tunge atlantehavslakser - sett i forhold til etterspørselen.

Verdens største fluefanget laks er tatt i altaelva av Ulf Arne Nilsen og er på 26.68 kg – fra 2008.

Det er kombinasjonen mellom dybde og strømforhold som gjør at store partier av elva egner seg eksepsjonelt godt for fluefiske – fra land og fra båt. Et annet ikke ubetydelig eksklusivt element som jeg kan nevne herunder – er det eksklusive knyttet til å få fiske alene i hva man må betegne for meget romslige soner. Derfor regnes også altaelva for å være den elva hvor det er størst sjans for å fange laks målt i forhold til effektiv fisketid. Enkelte soner strekker seg godt over en kilometer, og fiskere utenfra har vanskelig for å forstå at ett fiskekort disponerer over så store elvestrekninger med flere fristende fiskeplasser. Det oppleves utvilsomt som et privilegium!

Den storvokste laksestammen gjør altaelva til verdens mest attraktive trofefiskeelv. Kraftige indikasjoner på dette ser vi i form av at verdens rikeste menn – og enkelte kvinner - kjemper om å få slippe til i elva – og i periodene de gjør det, fylles oppstillingsplassen på Alta flyplass av private jetfly. At kongen årlig gjerne gjester altaelva – er med på å dokumentere at altaelva er ei særdeles attraktiv trofefiskeelv.

Til sammenligning kan jeg nevne ei annen velrenomert lakseelv – som også trekker til seg folk fra store deler av verden – som reklamerer med et eksklusivt laksefiske – som er å betrakte som det moderne laksefiskets vugge – som livnærer mange mennesker gjennom et langt dalføre – nemlig River Spey i Skottland – hvor alle jubler når vi haler i land laksefisker på 2 – 3 kilo – her har de vansker med å fylle ukene med leietakere gjennom sesongen. Vel – poenget er at blant mange laksefiskere så er det faktisk størrelsen som betyr noe – derfor er det Alta som gjelder – derfor regnes laksefisket her for eksklusivt!

Siden jeg er noe over middels interessert i laksefiske, har jeg brukt relativt mye tid på å fiske i andre elver i Norge og i utlandet. Uten unntak får jeg mye oppmerksomhet fra lokale guider og medfiskere - fordi jeg er fra Alta. Og de vil vite min personlige rekord, hvor mange store jeg har fått, hvordan fisket er organisert, og ikke minst – hvordan de selv kan slippe til i elva. Slik får jeg relativt mange venner – som tilgodeser meg med gaver i form av eksklusivt fiskeutstyr, invitasjoner, laksefluer og lange telefonsamtaler. Ja – de her erfaringene har ført til at jeg har begynt å forstå rikfolks nagende tvil når de opplever intens oppmerksomhet fra det motsatte kjønn – kanskje skyldes ikke oppmerksomheten alene at jeg er en så voldsomt hyggelig fyr.... Kanskje er det noe annet de egentlig er ute etter...

Altafolk får også bekreftet og forsterket patriotiske forestillinger om hvor attraktiv og eksklusiv hjemmelva er gjennom sportsfiskemagasiner – gjennom sportsfiskebøker – gjennom videoer og tv-produksjoner som formidler en storslått natur og til tider utrolige fangster.

Selv har jeg opplevd at erfarne laksefiskere utenfra som kommer til elva for første gang- faktisk får lakseskjelven før fisket begynner – noen skjelder slik at de må ha hjelp til å knyte på flua, noen har store vansker med å stå i båten uten å skjelve voldsomt. Noen har det så sterkt at de har vansker med å kontrollere bevegelsene i kjevepartiet – et fenomen som selvsagt fører til relativt amputerte samtaler – men de kroppslige reaksjonene sier noe om hvilke forventninger som er knyttet til å fiske i altaelva.

Javel – hva mer enn storvokst laks har altaelva å by på – som skaper mening og sammenheng i liv som leves i Alta? Jo – det er lokalbefolkningas tilgang til den storvokste laksen!

Fra midten av 1800 tallet har altaelva vært ei sportsfiskerelv!

Hvert år siden tidlig på 1970-tallet har Ali arrangert korttrekning i mars måned hvor de har lagt ut juni-, juli- og augustkort for lokalbefolkningen – som etter utbyggingen i 1987 også har omfattet nabokommunene Kautokeino og Loppa. I Alta kan trekningsaften fortjene status som den største lokalkulturelle begivenheten i Alta kommune ettersom den samler nærmere 4000 deltakere hvert eneste år. Ingen andre kulturarrangement i Alta samler så mange lokale hvert år – og interessen ser ikke ut til å avta. På folkemunne heter det at dette er den kvelden i året at flest altagubber inviterer sine kvinner ut på en helaften – for ofte innebærer invitasjonen flere timers venting i kjøpekøen før fiskekortet er sikret.

I løpet av årene lokalbefolkninga ikke slapp til i altaelva etter St.hans, utviklet det seg et utstrakt tjuvfiske. I lokalbefolkninga ble det sett på som legitimt å hente seg matfisk i elva så lenge utlendingene fisket – noe de gjorde i hele elva etter St.Hans frem til 1970-tallet. I Alta florerer et mangfold av tjuvfiskehistorier fra den tida der hovedrollene ikke så sjelden innehas av bygdas ledende menn.

Til tider – fra Interessentskapets ståsted - og spesielt på 60-tallet og tidligst på 70-tallet - var tjuvfisket plagsomt utbredt. Politi sørfra ble leid inn til et omfangsrikt og kostbart vakthold. Men etter hvert som lokalbefolkninga har sluppet mer og mer til, har tjuvfisket avtatt! Denne utviklinga

viser at interessentskapets forvaltning mht lokalbefolkningas tilgang må samsvare med flest mulig av lokalbefolkningen sin oppfatning av hvordan den skal være – forvaltningen må med andre ord være i takt med tida. I løpet av 60-tallet fikk folk flest råd og tilgang til sportsfiskeredsaker, og i løpet av de siste 30 årene har hvem som helst skaffet seg elvebåter, kjennskap til elva og ikke minst råd, og dermed tid og anledning til å være i elva – som det heter. Ja – noen vil nok hevde at tida er moden for at lokalbefolkninga har råd og anledning til å være mer i elva i den den beste tida – i oppgangstida.

Uansett - det er et uomtvistelig faktum at lokalbefolkningens tilgang til fisket i dag har ført til hva man kan kalle for et folkefiske- som samler familier – som samler venner – som samler kolleger til døgnfiske – hvor bedrifter og kommunen bruker elva aktivt i sin nettverksbygging – her snakker vi om lokalkulturelle sosiale praksiser som savner sidestykke i andre norske lakseelver eller i andre elver i verden. I de fleste andre store norske lakseelvene som det er naturlig å sammenligne altaltaelva med – er fisket for en stor del leid ut av den enkelte jordeier etter kommersielle prinsipper – som derfor i størst grad samler folk utenfra lokalsamfunnet. Følgelig har store deler lokalbefolkningen ved andre store norske lakseelver et tilsvarende perifert forhold til sin lokale lakseelv.

At på man også på øverste hold i kommunen har stadfestet laksens dominerende posisjon i lokalsamfunnet, kommer til uttrykk i at kommunens offisielle erkjenningsgave til sine ansatte og offisielle gjester – er i form av en laks i edelt metall – en sølv laks.

Jeg vil nå ta meg tid til å dokumentere visuelt noen av praksisene jeg har omtalt.

Hvilken betydning har så laksen for folket i Alta?

For det første har elva en betydelig sosial verdi ved at den fungerer som et sosialt aktivum i bygdebyen. Elva tilbyr viktige sosiale praksiser som mange altaværinger setter høyt: Før St.hans fylles elvebredden av familiefolk som camper og prøver fiskelykken. Også på døgnkort samles som nevnt familier, venner, kolleger og forretningsforbindelser til sosialt samvær og jakt på storlaksen.

Altaelva og altalaksen har i tillegg stor verdi for lokalbefolkningen fordi vi er fullstendig klar over at vi på grunn av den storvokste laksen og de gode fiskeplassene - har tilgang til verdens beste lakseelv.

Altalaksen og elva har utvilsomt en avgjørende betydning for altafolks identitet. Hvordan da?

Fordi alle praksisene i tilknytning til elva tilbyr mening, sammenheng og stabilitet i ei tid prega av hurtige endringer, av oppløsning og kulturell frisetting; for det er meningsfylt for noen å ha lokalkunnskap til verdens beste lakseelv, det gir mening å ha kunnskap og ferdigheter som setter oss i stand til å fange verdens største lakser, for mange gir det og mening at laksefiskere over hele verden misunner oss. I Alta gir det mening å kunne prekevere vill altalaks på tradisjonelle måter uten innblanding av mattilsynet - med utsøkt resultat, for noen lokale gir det mening å bygge elvebåter som er spesialtilpasset altaelva. For relativt mange gir det mening å kjøpe disse. For mange laksefiskere gir det utvilsomt mening å kunne binde laksefluer som fanger effektivt i altaelva. Ikke minst gir det mening for en god del altaværinger å holde på jordeiendommene sine, for de kvalifiserer til medlemskap i ALI. Det er også et faktum at for mange av oss gir det mening at elva er et yndet samtaletema i mange sosiale sammenhenger i lokalsamfunnet. Slik fyller altaelva og laksen mange lokale liv med mening og sammenheng gjennom hele året.

Det gir mening av historiske dimensjoner å bruke og forstå betydningene av navn på fiskeplasser som Saarikoski, Parilla og Væhæniva, for disse navnene etablerer en sammenheng til mange altaværingers

historiske røtter i Finnland. For andre igjen skaper navn som Haraldholmen, Randiholla, Elvestrand og Tøllefs plass historisk sammenheng og mening. For lokale altafolk med samiske røtter gir det mening å forklare fraværet av samiske stedsnavn i elva med prisen de har måttet betale for historisk sett å ha en sesongbasert tilknytning til elvedalen.

Samlet vurdert, vil jeg hevde at på grunn av tilgangen til fisket i elva så byr altaelva og altalaksen på en livskraftig lokalkulturell og historisk forankret identitet for mange altafolk. Samtidig, i kraft av en global interesse for å få tilgang til verdens største lakser, så tilbyr elva og laksen en identitet som er forankret i et attraktivt nasjonalt og globalt lakse- og sportsfiskefellesskap.

Når vi fisker i altaelva – står vi ofte med ryggen mot øst og fronten mot vest. Posisjonen kan i billedlig forstand sees på som at vi støttes i ryggen av en historisk forankret flerkulturell fangst- og jordbrukskultur fra øst. Fronten peker mot et nåtidig globalt sportsfiskefellesskap – elva og laksen binder disse verdene sammen for mange av oss – og etablerer sammenheng og mening.

Jeg har prøvd å vise at elva og laksen bidrar til å skape meningsfulle liv i Alta her og nu – og siden livet for mange av oss er ganske viktig – vil jeg konkludere med å si at for altafolk er altaelva livsviktig.